IV 61
Kapsel
Teater.

ÅBO NYA LANDS BIBLIOTEK

Prolog

vid Lotterisoiréen

till förmån för

Finske Artisternes och Literatörernes

PENSIONSFÖRENING

den 25 Mars 1873.

Helsingfors,
Hufvudstadsbladets tryckeri,
1873.

Personer:

MÜLLER, konsthandlare och expositionskommissarie.
PUCK, lärgosse.
SUOMEN NEITI.
FINLANDS LANDSKAP.
EUROPAS NATIONER.

Ett rum, i hvars fond är en alkov, betäckt med ett förhänge. Prologen spelar i Helsingfors den 25 mars 1873.

Scen 1. MÜLLER *ensam. Kostym en äldre borgares, något litet chargerad. Maskering: en godmodig filister.*

MÜLLER.

Mitt herrskap! Jag har äran stå till tjenst.
Mitt namn är Müller, modellör i vax,
Konsthandlare och kostymör en gros,
För tillfället utskickad kommissarie
För verldsutställningen i Wien. Adress:
Ringstrasse N:o 12, en trappa upp.
Rekommenderar mig med mina lager
Af nationaliteter, små och stora,
I siden, ylle, calicot och hampa
Till fabulösa priser; dessutom
Fås oljetryck, biscuit och kallipasta,
Tour och retour samt vivre, emballage
Etcetera för resande till Wien,
Allt propert, comfortabelt, expedit.

För brist på rum har jag af direktionen
I qväll fått plats i Helsingfors theater,
Att expediera, via Petersburg,
Mitt sista fabrikat för Wien per jernväg.
Publiken är blaserad. Schweitzerdockor
Och preussiska soldater gå ej åt.

Man måste finna något extranytt,
Och derför har jag med besvär och kostnad
Begifvit mig till verldens ände hit
Och fabricerat efter R. W. Ekman
En *Suomen Neiti* i naturlig storlek.
(Han undandrager alkovens förhänge. Man ser
SUOMEN NEITI *med kantele.)*
Hvad tycks? Famos? Från Müllers gjuteri!
Helylle fabrikat! En engelsk lord
Betalat sköna tusen pund för sämre.
Jag har vid flickans högra arm placerat
Ett slags guitarr, som kallas kantele,
Och tänker exponera fabrikatet
Som Finlands sångmö. Är det icke snällt?
Originelt! Hvem har i Wien hört talas
Om Finlands konst? Ett land, som producerar
Björnhudar, snöberg, tjära, furuplankor;
Men sångmör... det är, ta mig katten, nytt.
(Han tilldrager åter förhänget.)
Nu återstår blott emballera pjesen.
Puck — Slyngel! — (Här kan kallas „*Saksan Pukki*".)
Den pojken föll engång på mig i Rom
Liksom från månen... har en näsvis tunga,
Och något otyg är i honom visst,
Men han kan alla språk och alla handgrepp,
Och jag behöfver honom. Puck!

PUCK. *(Kostym i början en lärgosses i blus.)*
Här är jag.

Scen 2. MÜLLER. PUCK.

MÜLLER.
Tag sönder dockan. Hon skall emballeras
I bast. Men mycket varsamt, bit för bit,
Först hufvut, sedan armarna, så resten.

PUCK.
Skall jag vidröra dockan?

MÜLLER.
Dumma fråga!
Du plockar sönder henne.

PUCK.
Jag?

MÜLLER.
Ja, du.

PUCK.
Då skall jag säga husbond något.

MÜLLER.
Hvad?

PUCK.
Det jag slår sönder, vexer hop till helt,
Och det jag vidrör, får på fläcken lif.

MÜLLER.
Hvad? Understår du dig att gyckla, pojke?
Flux till ditt arbet! Men förderfvar du
Det minsta finger, kostar det dig vackert.

PUCK.
Som ni befaller, husbond!
(Han undandrager förhänget.)
Dig, vackra docka, skall jag plocka sönder
Och emballera dig i bast för jernväg.
Jag! Hahaha!

MÜLLER.
Nå, slutar man att grina?

PUCK.

Först hufvud, sedan armarna, så resten!
Hahahaha!

MÜLLER.

Hvar är mitt spanska rör?

PUCK.

Nå, som ni vill.
(Han fattar SUOMEN NEITI *i handen och leder henne ut ur alkoven.)*

MÜLLER.

Hvad gör du, byting? Håll!
Hon går ju sönder!

PUCK.

Ah, hon står rätt bra.
Betrakta henne, husbond!

MÜLLER *(betraktar dockan från alla sidor.)*

Det var katten!
Jag visste icke, att min mekanik
Var så fullkomlig. Hon kan röra hufvud —
Och arm — och fot! Det var superba gångjern
I lederna *(annoterar.)* Hvar fick jag så'n emalj
I ögonen? . . Affären blir famos. *(Annoterar.)*
Godt. Plocka sönder pjesen, som jag sagt dig!

PUCK.

Min bästa herre, tillåt mig att fråga!
Kan detta land ej producera annat,
Än snö och björnar, om ni ger det solsken?
Sol, herre! — Sol i frusna ödemarker
Och frusna öde hjertan! Möjligtvis
Trifs också här kulturens högre blomma?
Men emballera icke den i bast,

Och plocka icke sönder Finlands sångmö!
Tänk, husbond, om den unga tärnan bits?

MÜLLER.

Du troll! Hon ser på mig lifslefvande!
När allt går kring, är det kanaljeri
I hvad du säger. *(àpart.)* Jag är så till mods,
Som om jag hörde Rothschild bankruttera.

PUCK.

Väl sigtadt, filisté! — Min käre husbond,
Hur kom det sig, att ni valt denna qväll
För emballaget? Just i denna qväll
Går konstens genius kring Finlands bygder,
Att med sitt glada trollspö unga, gamla
I aldrig förr förnummen endrägt samla.
Ett framtidsfrö sås ut i denna qväll,
Ur blomsterurnan spirar just i qväll
Den gröna staf, som skall i tiders tider
Bli konstnärns stöd uti hans lefnads qväll;
Och aldrig skall förgätas denna qväll,
Sålänge mejseln hugger, penseln målar
Och strängen rörs och idealet strålar.

MÜLLER *(håller för öronen.)*

Min docka, Puck! Min docka återgif!

PUCK.

I denna qväll få alla bilder lif,
I denna qväll få alla toner vingar,
Och det, som nyss var stundens tidsfördrif,
Blir nu en makt, som lif och lycka bringar.
(till SUOMEN NEITI*)*
Du stumma bild från detta land, bestämd
Att för den fikna hopen dekorera
En sal i Wien! Sjung hellre för ditt folk
På eget språk, med egna toner ut

Ditt hjertas längtan! Är du Finlands sångmö,
Som man har sagt, och bär uti ditt bröst
Båd *konst* och *dikt* och *ord* och ädla *tankar*,
Så sjung dem ut, och bigta sångens bön,
Och smält uti hvart hjerta vintersnön!

Scen 3. SUOMEN NEITI *sjunger vid kantele.* MÜLLER, *motvilligt lyssnande.* PUCK *har försvunnit.*

Runo 1.

Joka linnulla on pesä,
Laulun hoimi, suoja missä?
Rantaan laine lepoon rientää;
Minne laulu lepoon entää?
Levoton,
Armoton
Laulu on ja suojaton!
Joka linnulla on pesä;
Laululleni hoimi missä?

(Öfversättning).

Minsta fågel har sitt näste;
Hvar är sångens bo och fäste?
Vågorna mot stranden ila;
Hvar är sångens strand och hvila?
Har ej bo,
Har ej ro,
Ingen hamn och ingen bro.
Vågorna mot stranden ila;
Hvar är sångens strand och hvila?

MÜLLER (*för sig.*)

Har någon modellör och kommisarie
Befunnit sig i en så brydsam ställning,
Som jag? Hon är mitt fabrikat, den der,
Min expositionsartikel, — hm!
Har jag satt allt det der i henne, jag?

Jag måtte fått af misstag orig'nalet
I stället för kopian.

Runo 2.

Kasvaa Suomen korpiloissa
Moni koivu laaksoloissa;
Mikä laulun pesiellä,
Kotimaisen asuskella!
Kuuluisa
Laulun maa!
Anna järven rannalla
Vankka koivu pesiellä,
Lauluni ja asuskella!

(Öfversättning).

Vexer dock i Finlands dalar
Mången björk i gröna salar:
Hvar är grenen nu, den trygga,
Der mitt hemlands sång får bygga?
Gröna strand!
Sångens land!
Skänk en björk vid insjöns rand,
Minsta björk med grenar trygga,
Der din sång sitt bo får bygga!

MÜLLER (*för sig.*)

Om jag förstår ett ord af allt det der,
Vill jag ej heta Müller. Och likväl
Känns likasom en varm Carlsbader sprudel
Härinne (*gest mot bröstet*) forsa, när jag henne hör.
Jag tror (*torkar ögat*) att till och med en droppe salt . . .
Blygs, gamle tok! En kommissarie gråta!
— Men se, det der, det vor' i Wien doch etwas
Noch nie gewesenes. (*annoterar.*) Att observera:
En vaxmodell, som sjunger stenar mjuka;
Gör anspråk på medaljen numro ett.
— Puck. — Hvar är Puck?

PUCK *(som konstens genius. Antik grekisk kostym.)*
Ni kallar mig. Här är jag.

MÜLLER *(utan att se upp.)*
Den unga damen faller ur sin rol.
Försök att höfligt öfvertyga henne
Om hennes pligt att stiga upp tillbaka
På postamentet och bli vax igen.

PUCK.
Jag vill försöka.
Han leder SUOMEN NEITI *tillbaka till alkoven och tilldrager förhänget.*

Scen 4. MÜLLER. PUCK. *Sedan tablå.*

MÜLLER *(som med stum häpnad betraktat* PUCK.*)*
(för sig.) Rösten heter Puck,
Men Puck är icke mera Puck. Han är
Transfigurerad!

PUCK.
Order expedierad.

MÜLLER.
Hör, Puck! — Jag borde kanske säga: herre? —
Är du kanhända ock en pjes af vax?
Ty vax har egenskapen att förvandlas.

PUCK.
Min herre skämtar. Känner ni mig ej?

MÜLLER.
Nej, vid Olympen! Jag har ej den äran.

PUCK.
Och dock var jag er bästa handelsvara
I långa år. Mig har ni bildat af
I vax och tyg, biscuit och kallipasta.
I oljetryck ni sönderpressat mig,

Dränkt mig i gips och smetat mig ihop
Och torkat mig och emballerat mig
Och sålt mig, herre, ja, för blanka gulden!
Och jag har icke dött i edra kittlar,
Jag har ej qväfts i edra trånga former,
Och jag har ätit guld och icke åldrats.
Jag lefver, jag är ung, jag är odödlig,
Och i den stund jag talar här till er,
Gör jag i denna qväll min rund kring Finland.

MÜLLER.
Nu märks det, att jag bor i en theater!
Der spökar alltid. — Präktiga mandater
Berättar du om mig. När har jag kokt dig
Och dränkt dig, pressat dig och sålt dig?
När var väl du min handelsvara? säg!

PUCK.
Ja mig, just mig ni trampat på er väg.
Att jag är handelsvara, kan fördragas,
Ty någonstädes skall ock brödet tagas;
Men säljer ni mitt adelsbref för guld
Och gör mig till er slaf, är det er skuld.
Jag är den gnistan, som från gudars flamma
Prometheus stal. Jag är ännu densamma,
Som öppnat Troja för Homeros' blick,
Som till Tartaren ned med Dante gick
Och Fjalars skald lärt Salamis besjunga.
Jag gaf Praxiteles en Zeus att ljunga,
Jag har åt Thorvaldsen hans mejsel räckt,
Jag lärt Apelles att sin pensel höja,
Jag lyftade för Rafael den slöja,
Som förr madonnans anlete betäckt.
Jag lagt för Shakespeares fötter menskors slägt,
Jag smög en sträng från Orfei gyllne lyra
Uti den döfve Beethovens klavér,
Och om jag stundom bägarn tömt, den yra,

Med Bellman och Anakreon, hvad mer?
Jag är ju ej en gud, — förstå mig rätt! —
Jag är den ständigt lystna menskoanden,
Som söker sanningen i töckenlanden
Och som kan fara vill på många sätt,
Men när han ledes af det högsta ljuset,
Är dock ett himlens återsken i gruset.
— Nu vet ni hvem och hvad jag är.

MÜLLER.

Dessvärre!
Om du är konstens genius, unge herre,
Hvad katten gör du då i detta land?
Låt forsen sjunga här för isig strand!
Låt vintern bygga broar af kristaller!
Låt frosten mejsla björkens löfkoraller!
Låt nattens norrsken mäla drifvan fin
Och hafvets stormar spela tragedin!
Var du så god och följ med mig till Wien!
Ty här, der tankens örn förfryser vingen,
Här, der behaget vandrar klädt i muff,
Här kan du ej ge detta folk en puff,
Och här, det svär jag, känner dig dock ingen.

PUCK.

Välan, upprulla dig, du qvällens flor,
Som täcker Finlands hundramila stränder!

(Fonden uppgår. Man ser bilderna af Finlands provinser i halfcirkel kring SUOMEN NEITI *med kantele i midten. Vid sidorna kostymbilder af Europas nationer).*

Låt bilder skymta fram från Lappens länder
Allt till den sydkust, der nu dikten bor!
Från Saimas våg till Ålands gröna öar,
Från tusen berg, från tusen blåa sjöar,
Jag manar fram gestalter fjerran, när,
Att vittna hur den långa vintern töar.

MÜLLER *(annoterar.)*

Expositionsartiklar, jag det svär!

PUCK.

Förstår ni ej, att vårens morgon bräcker
Och smälter snön, som detta land betäcker,
Så se den ungdom, som kring lyran står,
Och neka än, att lifvets makt är vår!
Ur dessa löjen, som så flyktigt svärma,
Går ut en solglans och en ungdomsvärma,
Som skola väcka tusen frusna frön.
Ohörd är icke mera sångens bön,
Skyddslösa stå ej konsten, ordet, anden;
De skola bygga bo i nordanlanden,
De skola i Europas åsyn gå,
Ödmjuka, ringa, kraftiga ändå,
Att adla detta folk i lifvets strider,
Att fostra det för menskligheten opp,
Att veckla ut dess blommings späda knopp
Och lyfta det till ljus för alla tider.

Slutkör.

Åbo Akademi Biblioteket